

A hattyúk tava

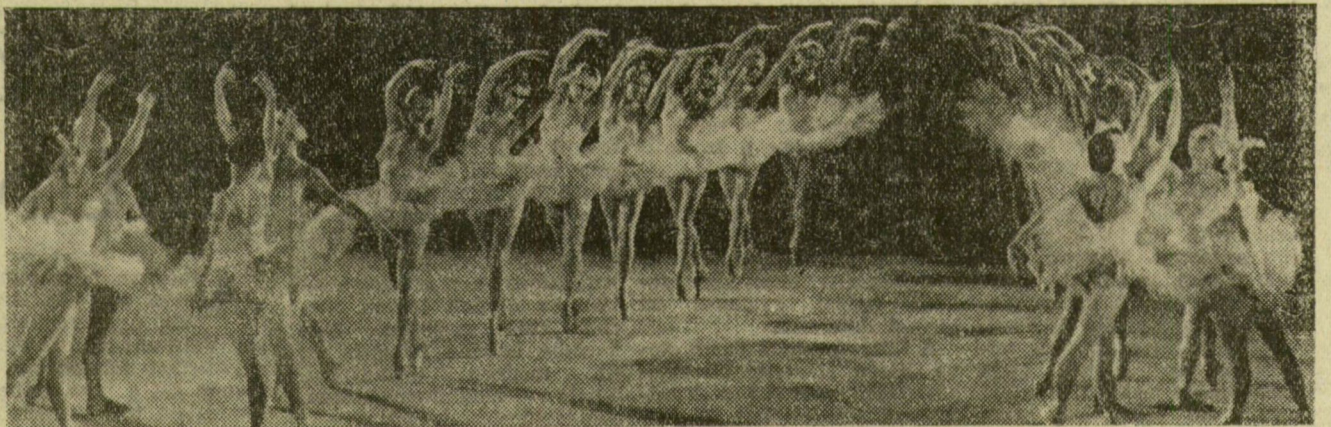
A hatalmas színpad ritmikus fehér hullámszámban kavargó. Az ifjú hercegnek mátkát kell választani az előtte felvonuló előkelő hölgyekből, ám az ifjú boldogtalan, csak a szerelem révén megváltott házasságra gondol. S íme, az ódon kastély romjaihoz éjszakai vadászatra érkező ifjút, az erdei tiszta tó kísérteties fényénél megpillantja a szerelem, Csodálatos hattyú képeben, amely gyönyörű lánnyá változva egy Gonosz Szellem varázserejéről mesél. Az ámuló herceg mátkájának kéri a csodálatos Odettét, de érte meg kell küzdenie a Gonosz Szellemmel. A hattyúk tavának legendája az igaz szerelem győzelmét hirdeti a kényszer, a gonoszság, az armány felett.

Ósi orosz népmondát választott első balettkölteményéhez Csajkovszkij, amikor a Moszkvai Nagyszínház igazgatóságának felkérésére 1876-ban megírta A hattyúk tavát. A neves francia komponista, Delibes Sylvia című balettléneke hatására eredetileg gyermekeknek szánt színpadi mű komponálásához fogott, s valóban: A hattyúk tavának muzsikája azokat a táncdarabokat is felhasználja, melyeket korábban a szerző Alekszandra nővére gyermekeinek gyönyörködésére írt. A hattyúlánnyok ósi mesemotívuma az orosz komponista „nagy ábrándjának” megvalósítását ígérte, olyan balettkultúra megteremtését, mely az olasz, francia hagyományokat az orosz nép táncának karakterével, lendületével, mozgáskultúrájával egyesíti. Ennek lehetőségeire kiváltképp a múlt század utolsó harmada biztatott, amikor a patinás francia, olasz balettkultúrák hanyatlásával Európa balettművésze a pétervári császári balettkolára figyel.

Csajkovszkij elképzelése nagy előd munkásságából, Glinka operai balettenéjéből fakadt. Mint B. Jarusztovszkij írja: Csajkovszkijnál az egyszerű táncdallamok nagy szimfonikus képekké állnak össze, nem gépies kapcsolatban, hanem a mű dramaturgiai tendenciájában. Csajkovszkij baletteljei tehát koreografikus drámák. A hattyúk tava ennek a törekvésnek első dokumentuma. S a zenetörténetben addig páratlanul nehéz feladatot követel a kettős szerepet alakító táncostól. Odette és Odília azonos személye olyan egyenlőséget kíván, mely képes egyesíteni a fény és sötétség, az emberi és ördögi legfontosabb jellemzőit.

Az 1877-es premier mérsékelt, az 1895-ös felújítás meggyőzőbb sikert aratott. A megismételt bemutatón fűszerepet alakító Pierrina Legnaniról jegezték fel, hogy a nevéhez fűződő sorozatos pergő fordulatokból, az úgynevezett „fouetté”-ből a harmadik felvonásban 32-öt produkált, s a nézőtérben ülő „balettmániások” ezután valamennyi előadásban hasonlóan számoltak, nehogy a művésznő egyet is kihagyjon. Ugyancsak a hattyúk tava egyik 1889-ben színrevitt előadásáról maradt az utókorra Anna Pavlova emlékirata, mely szerint az akkor hét éves kislányra az előadás akkora hatást gyakorolt, hogy szülei kénytelen-kelletlen beíraták a császári balettkolába. A művész később éppen A hattyúk tavaival aratta legemlékezetesebb sikereit. S ebben a névsorban kér helyet Tamara Karsavina, Alicia Markova, Alekszandra Danyilova, Galina Ulanova és Lapesinszkaja is. Csajkovszkij balettléte először külföldön a prágai közönség látta 1907-ben, s a mű világhódító útjára 1911-ben a New York-i Metropolitanból indult.

Szegedi Ünnepi Hetek

Fehér hattyúk a fekete éjszakában

A plató meghódolt

A színpad ásít. Pontosan huszonkilenc métereset ásít. S közben — jobb híján — párolog is: apró gözlabdákban eregeti ki magából a hajnalban—delelőtt ráhullott, sokszáz liternyi esőt.

A színpad ásít, huszonkilencmétereset ásít, s akik nézik, a rigai balett első összpórára összeverődött tagjai, mintha egy kicsit megrettennének ettől a kozmikus, Dóm téri ásítástól. Ahogy az egyszerű feltűnő, nagyon különös dolgokat, összehúzott szemmel, fejüket kicsit félrehajtvá figyelik az üresen elnyúló színpadot. Tényleg megijesztette volna őket ez a gözlabdás tátogás?

Azért olyan nagyon nem félnek. Előbb egy, majd még néhány táncos felmerészkedik a tegnapi este még Bánk magyarjait szolgáló, öles lépcsősoron, s ahogy felérnek, mindjárt esúszszantanak is egyet a táncra szánt parkettkockákon. De tényleg csak esúszszantanak! Civilizációjuk civiltalpával megsimogatják a kockákba sorolt léceket, s aztán — mint start előtti futók a salakon — csak

állnak, csak topognak, s olyasmiket mondanak, hogy „Nahát ez az eső...” „Hogy éppen most...” „És éppen ennyire...”

De azért nincs nagy baj! Mire a dél maximális fényerőre kapcsol, már elszállnak az utolsó gözlabdák, s a még mindig táncosmozgású balettmester, Irena Strode odaülhet a rendezői mikrofon nyolcbóbitás fejéhez, hogy belesuttogja az első, mindenkinek szóló, hivatalos instrukciót: „Kezdünk!”

És kezdenek. Akik még rajta van a kabátja-kardigánja, az gyorsan leveti, s az első megbátorodottak után felszökéssel a szabadtéri játékok különben már egyre kisebbeket ásító pódiumára. Majd még egy karmesternek szóló, hivatalos instrukció: „Nyitány nélkül, első felvonulás!”

Ahogy a rigai színház jóval kisebb balettplatóján annyiszor, most ezen a parkettszécsón is ellendítik, kipörgetik, megszaladják azokat a mozdulatokat, amelyek minden látványos piruettel, minden alig látható libbenéssel együtt az örök tánc — a Hattyúk tava.

Alig néhány perc kell, és már dehogyan álmos, nagyönis él, lélegzik a színpad! Megszáradt deszkái rugalmas trambulinok: visszadobják, újra felvetik a ráhulló táncosokat; lendület helyett újabb lendületet adnak nekik...

S akkor dolgoznak csak igazán, amikor táncos társai közé áll a Prinz, amikor próbára jelentkezik a rigai Herceg, Harald Ritenberg! Nekifeszülve fogadják hercegi dobbanásait, hajlott háttal viselik el minden ugrását.

— Pedig it aztán tényleg nagyokat kell dobantani — mondja „mikrofon mellé” Irena Strode. — Hatalmas a színpad! A legnagyobb gondunk éppen az, hogy miképpen tudjuk a zene szabta idő alatt teljesen betáncolni. Látja? Most is! Hiába igyekezett, mégsem ért ki egészen a színpad széléig. Harald, stop! Ismétlünk! Zene!

És ismételnék. Ritenberg odaáll a plató legközepére, s amikor Hunnen karmester int, még az előbőlnél is fergetegesebb pörgésbe kezd, amely pörgés aztán — Strode asszony kiderülő arca már előre mutatja — éppen a legjobb helyen ér véget.

Ritenberg után a másik Prinz, Vladimir Gelvan is dobogóra lép, majd odaröp-

pen mellé hattyúja, Inara Abele is.

Az ő kettősük azonban már káros; mondhatni: destruáló. Azok ugyanis, akik csak a téren, tribünön, színpadszéleken vannak, mind abbahagyják munkájukat, s kalapácsolódobva, csavarhúzó-lóbalva önkéntes publikumként nézik amit csinálnak.

Hogy mit csinálnak? Összeolvadnak, elválnak, libbennek, szállnak, lépcsőnek használják a levegőt. S mindezt úgy, hogy a próba végén önkéntelenül is összeverődik néhány, kalapáccsól, csavarhúzóval kemény tenyér...

A színpad pedig, — ha lenne neki —, biztosan meghajtaná a fejét.

Akác László

Szép könyvek

A Könyvművészeti és Grafikai Gyűjtemény, a Móra Ferenc Múzeum és a Szegedi Nyomda rendezte meg az elmúlt év legszebb könyveinek, illusztrációinak kiállítását, melyet tegnap délelőtt dr. P. Brestyánszky Iona kandidátus, a Képzőművészeti és Grafikai Gyűjtemény vezetője nyitott meg a szegedi múzeum kupolacsarnokában. A tárlókban az országos Szép Könyv Versenyen részt vett kiadványokat helyezték el.

A díjazott kiadványok között a Szegedi Nyomda készítményei is szerepelnek, így Hegedűs Géza Thészeusz című munkája Beck Péter tipográfájával, Hincz Gyula illusztrációjával. Képes Géza Kő és festék című munkája, Sebestyén Lajos tipográfájával, Borsos Miklós illusztrációival, valamint Dezséry Miklós —Hernády Ferenc A magyar hajózás története című könyve Márkus Bálint tipográfájával, Schmall Károly burkoló- és kötetterével. A díjazott könyvekben kívül a kiállításon bemutatják a Szegedi Nyomda legszebb termékeit is.

Karok, lábak ritmusa — látványos jelenet a Hattyúk tava első felvonásából

Zita és Lita

Hetedikesek. Természetesen a rigai balettkola hetedikesei. S természetesen most, tizenöt éves korukban vannak először külföldön. Még a nevük is hasonló: az egyik Zita, a másik Lita. Zita Errsz és Lita Beirisz.

— Anyukád hogy engedett el Zita?

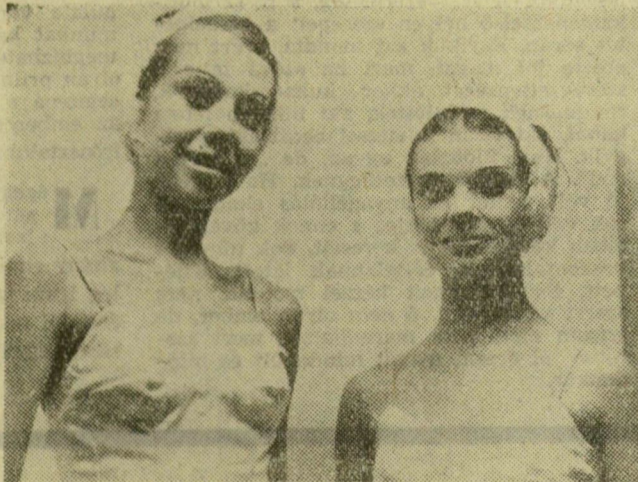
— Jaj, nagyon izgult. Mondta, nagyon vigyázzak magamra, s írjak is. Most vagyok először ilyen messze tőle...

— S a tiéd, Lita?

— Az enyém is nehezen, de az én mamám a mi balettkolánkban tanít, és tudja, hogy a táncosoknak előbb-utóbb el kell kezdeniük az utazást!

— A határon nem volt semmi baj? Hiszen nektek még személyi igazolványotok sincs!

— Az tényleg nincs, de kaptunk egy különleges engedélyt, amivel átengedtek. Négyünknek kérték ilyen en-

Két kicsi hattyú: Lita Beirisz és Zita Errsz

gedélyt, négyen vagyunk a karban ilyen fiatalok...

— A karban! És mikor váltok majd kartáncosból szólótávvá?

— Az még nagyon soká lesz, de reméljük, egyszer majd mi is odaállhatunk egyedül a színpad közepére.

— Te melyik főszerepet szeretnéd a legjobban magadnak, Zita?

— Odiliát!

— És te, Lita?

— Én is az Odiliát!

— Mind a ketten ugyanarról álmodoztok?

— Nemcsak mi! Az iskolában minden lány el szeretné táncolni majd Odiliát. Mi már tudjuk, hogy ez a szerepek szerepe. A legnagyobb valami, amit egy táncosnő elérhet. A legeslegnagyobb...

Zita, Lita, ti igazolvány nélkül is külföldről röppent rigai balettkolások, igazi Hattyú, igazi Odília válják belőletek!

A. L.

Királyi köszöntés a hercegi anyának. Jelenet a Hattyúk tava szabadtéri főpróbájáról Somogyi Károlyné felvételei

Eseménynaptár

VASÁRNAP

Délelőtt 9 óra. Az V. pedagógiai nyári egyetem ünnepélyes megnyitása az Ady téri egyetem nagy előadótermében. Az ünnepségen dr. Márta Ferenc egyetemi tanár, a József Attila Tudományegyetem rektora mond beszédet. Szeged város nevében a hallgatókat Papp Gyula, a városi tanács vb elnökhelyettese köszönti.

Dél fél 1. Iparművészeti kiállítás a Tömörkény Gimnáziumban az iparművészeti főiskola hallgatóinak diploma-munkáiból. Megnyitót mond dr. Pogány Frigyes, a főiskola igazgatója.

Este fél 8. Csajkovszkij: A hattyúk tava. Bemutató a rigai balett előadásában a szabadtéri színpadon. Rendező Elena Tangieva-Birznyeek és Irena Strod. Vezényel: Janisz Hunnen.

HÉTFŐ

Este 8 óra: Slágerhullám. Könyvzenei hangverseny a szabadtéri színpadon. Rossz idő esetén kedd este.

KEDD

Este 8 óra: Orgonahangverseny a Dómban. Orgonál Lehotka Gábor. Közreműködik Suppala Kolos (ének).